У Самбір до святого

За останнє десятиріччя день святого Валентина, про який раніше можна було прочитати хіба в навчальних текстах з англійської мови, впевнено увійшов у наше життя. Для тих, хто вдає з себе дорослих, це цілком пристойний привід побавитися рожевими сердечками усіх можливих розмірів. Тинейджери радісно розбігаються по нічних клубах або шкільних їдальнях на вечірки. Одружені чоловіки, хоча й у менших масштабах, ніж напередодні 8 Березня, похмуро тиняються крамницями в пошуках подарунків. А закохані будь-якого віку — ну, з ними все ясно, тут 14 лютого чи ні — яка різниця?..

Що святкувати?

І ось до такого мирного свята, виявляється, ставлення зовсім неоднозначне. У нас багато хто вважає його, і з цим важко не погодитися, чужим національній традиції. Скептики називають святого Валентина покровителем Інтернет-продажів, до них приєднуються і християнські мас-медіа з наріканнями на вакханалію комерції. Православна церква взагалі заперечує зв'язок імені Валентина, яке є у святцях, із днем 14 лютого і рекомендує не плутати праведне з гріховним, тобто кохання зі скороминущими любовними захопленнями. Католики визнають свято, але дорікають, що молодь ой не в молитві його проводить... Найгірше — за статистикою, у день закоханих завжди зростає кількість суїцидів: самотність складно переноситься на тлі загальної ейфорії.

Що таке кохання, кожен вирішує для себе сам. А празникування... Зрештою, чим би дитя не тішилося. Ми ж спробуємо розібратися, до чого тут святий Валентин.

У язичницькому Римі 14 лютого вшановували богиню шлюбу, материнства й жінок Юнону. Наступного дня починалися Луперкалії — «фестиваль» на честь бога Фавна, покровителя стад, тісно пов'язаного із поняттям плідності. Ще одна назва дня 14 лютого — «Пташине весілля», в цей період починали паруватися птахи. Певно, в Італії був непоганий клімат. У нас, коли лютневого дня намагаєшся якнайшвидше подолати відстань до теплого метро, чомусь жодних птахів, крім задубілих голодних гав, не спостерігаєш.

Католицька церква тихесенько замінила улюблене язичницьке свято на інше — на честь мученика Валентина. Ось тут починається плутанина. Кажуть, у Римі в III столітті жили двоє Валентинів, і обидва були страчені близько 269 року. Біографії їхні дивно переплелися. Перший — священик і добрий лікар, відомий своєю звичкою порошки змішувати з медом, молоком, вином та іншою смакотою. Другий Валентин — єпископ у Інтерамні поблизу Рима. Войовничий імператор Клавдій II заборонив одружувати своїх підлеглих, аби вони віддавали усі свої сили війні. Валентин, чи то перший, чи то другий, почав таємно вінчати закохані пари, за що його згодом заарештували і стратили, як ви здогадалися, 14 лютого. За легендою, Валентин зцілив сліпу доньку свого тюремщика Джулію, в яку закохався (чи то вона закохалася в нього). Вдячний батько нічим не зміг зарадити лікарю в день страти, лише передав від нього доньці квітку шафрану і прощальний лист, підписаний: «Твій Валентин». Звідси й традиція «валентинок»...

Втім, у православних святцях ніякої плутанини немає. Пресвітер Валентин був страчений у Римі 269 року (його день відзначають 19 липня). А другий єпископ Валентин був страчений язичниками у 273 році (день пам'яті — 12 серпня). Православні дивуються, яке обидва мають відношення до свята кохання. Також незрозуміло, як могли канонізувати котрогось із них, якщо він зваблював дівчат...

Валентина канонізував Папа Римський 494 року. Сталося це задовго до розділення Церкви на західну і східну, а тому святого визнають і православні, й католики.

Фото І. ХОМИ

З верхівки ратуші й знята панорама міста (на фото вгорі).

Валентина

Про Валентинів день чули всі. Але мало хто знає, що мощі цього святого, який поплатився життям за проведення таємних вінчань, зберігаються у нас в Україні.

Як святкувати?

У старій добрій Англії збиралися парубки і складали до скриньки квиточки з іменами дівчат; потім кожен виймав по одному. Дівчина, ім'я якої діставалося хлопцю, ставала наступного року його «Валентиною», а він — її «Валентином». Подібні лотереї походять іще від згаданого свята Юнони і дотепер лишаються в моді. Взагалі різні народи святкують Валентинів день по-різному, однак скрізь дарують одне одному «валентинки». У країнах, де свято стало масовим, найбільше радіють кондитери, продавці квітів і листівок, постачаючи «валентинівські» набори на всяк смак. Солодощі, шоколадки у формі серця — класичний безпрограшний подарунок.

Як же нам, українцям, гідно відсвяткувати і водночас не потонути в течії маскультури? Звичайно, не сидячи на місці. Чому б закоханим, наприклад, не спробувати цього дня отримати ласку від свого покровителя, відвідавши містечко Самбір на Львівщині, де зберігаються мощі котрогось із трьох святих Валентинів?

У XVIII столітті мощі розділили на частини, одна з яких потрапила до Самбора й була перепохована 13 травня 1759 року. Можливо, це пояснюється тим, що святий Валентин вважався покровителем Перемишлянсько-Самбірської єпархії, а може, причинно-наслідковий зв'язок зворотній...

Звісно, ми не могли отак взяти і відправити юні парочки «в білий світ», тому, за принципом «готуй сани влітку...», одного осіннього дня сіли у Львові біля залізничного вокзалу в бусик і виїхали на розвідку, дорогою почитуючи про історію Самбора.

Назва походить від червоної верби, самбір-дерева, що колись густо росла по берегах Дністра. Хоча більш поширене пояснення — «сам-бір», тобто від «самих лісів», що оточували місто.

За літописом, після зруйнування татарами давньоруського Самбора (теперішній Старий Самбір) частина його мешканців переселилася вниз по Дністру, де згодом і постало місто. В XIV столітті тутешній замок отримав у подарунок за службу польський воєвода Спитько з Мельштина. Його стараннями сформувалося середньовічне ядро Самбора, структура якого збереглася й дотепер. Замок лишив слід в українській історії — тут міський староста Єжи Мнішек виношував свої амбітні плани, пов'язані з персоною Григорія Отреп'єва, відомого під іменем Лжедмитрія. Звідси почався похід поляків на Москву, де той Дмитрій сів на царський престол та обвінчався з дочкою Мнішека — Мариною. Щоправда, далі на них чекали самі неприємності: його — страта, а її — в'язниця.

На ратуші

Центром громадського життя в галицьких містах завжди була і є ратуша — будинок управи. Це не просто споруда з вежею на майдані (Ринку), це символ самоврядності, який мали тільки «вільні королівські міста», об'єкти магдебурзького права. В будь-якому містечку, де ратуша збережена, городяни пишаються нею не менше, ніж колись їхні предки.

Отже, починаємо свою прогулянку з ратуші. Тільки-но беремося до фотографування її ренесансного порталу з барельєфними портретами давнього начальства, нас «засікає» якийсь привітний пан. Виявляється, він старожил і патріот міста, а до того ж, працівник його адміністрації. Михайло Антонович миттєво організовує нам екскурсію на вежу ратуші, попросивши на роль гіда молодого начальника відділу зовнішніх інвестицій, пана Андрія.

З висоти 40 метрів місто — мов на долоні. Ось різнокольорові кам'янички на Ринку, посипані жов- ➧

ПОХМУРЕ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Самбірська ратуша мала все, що належить: війтівську палату, архів, комори, годинник, флюгер із гербом і... **зал тортур**. Перед управою стояв ганебний стовп для засуджених і міські ваги для контролю за порядністю торговців (від другого до першого було не так і далеко). **Міський кат** за сумісництвом працював лікарем і аптекарем. Особливий попит мала дуже помічна рослина **мандрагора**, корені якої найкраще викопувати вночі з-під шибениці зі «свіжим» повішеним...

творцям сайту
http://www.sambir.lviv.ua.
І рекомендуємо його всім.

Якщо у Валентинів день і варто здійснити паломництво, то це сюди, до церкви Різдва Богородиці, де зберігається найбільша реліквія всіх закоханих.

тим листям. Ось вузенькі вулички, що прорізають квартали, розходячись із площі. Під нами «джунглі» скверу, пам'ятник Шевченку і дерев'яний дах макету старовинного колодязя.

Видно звідси і всі храми. Перший ліворуч — костел Івана Хрестителя, найвища, найвеличніша і найстаріша споруда в місті. Дата на фасаді — 1530. Ключоподібні бійниці в стінах нагадують, що в давні часи свої переконання треба було відстоювати не тільки в переносному сенсі.

Далі за годинниковою стрілкою — костел із пласким бароковим фасадом. Храм колись належав до єзуїтського монастиря. Монахи достославного ордену прийшли до Самбора 300 років тому, спонсоровані брацлавським воєводою. Монастир був найбагатшим у місті — володів, крім костелу, колегіуму та гімназії, ще й будинками, фільварком у передмісті, млином, цегельнею, ставами й садами. Усе це після скасування Папою ордену в кінці XVIII століття конфіскувала для своїх потреб австрійська влада. Пізніше костел віддали бернардинам й відтоді він носить ім'я святого Станіслава. З радянських часів і дотепер у приміщеннях монастиря міститься училище культури, а храм діє як зал органної музики.

І третя церква — саме та, де зберігається реліквія, заради якої ми тут. Темно-блакитна будівля храму Різдва Богородиці виділяється серед міської забудови, слугуючи орієнтиром.

Спускаючись сходами з вежі, звертаємо увагу на закритий склом у шафі механізм міського «дзигаря». Виготовив його празький майстер Гейнц. Судячи з усього, майстер непоганий. Годинник встановили на ратуші у 1885 році, й він іде донині.

Де спочиває Валентин

Дорогою до церкви прогулюємося Ринком. Ось давня кам'яниця, де тепер банк. Не так давно знайдено 17-метровий мурований підземний хід, що сполучає підвал цього будинку з ратушею. Інше середньовічне підземелля може оглянути всяк охочий, якщо зайде перекусити (до речі, смачно й недорого!) до кав'ярні «Княже місто» — тут же, на Ринку.

І нарешті ми біля церкви Різдва Богородиці. Її збудували 1738 року коштом подружжя Іллі та Олени Комарницьких, українських магнатів, — замість старої дерев'яної, від якої лишилися чудотворна ікона Пресвятої Богородиці.

Розвідницьку місію виконано! В церкві на тетраподі справді стоїть рака з мощами святого Валентина.

Тут настає час зізнатися. Звісно, не тільки заради святих мощей радимо вам побувати в Самборі. Просто ми переконані, що вам сподобається прогулянка цим спокійним і охайним галицьким містечком, багатим на цікавих людей та історичну минувшину. А втім, хто знає, раптом Валентин і направду вам допоможе у справах кохання...

Церква Різдва Богородиці — кінцевий пункт нашої прогулянки Самбором. Щоб оглянути старожитності міста, вистачить двох годин. Але, якщо повторите наш шлях, не поспішайте одразу до Львова — неодмінно скористайтеся тим, що Самбір розташований на перехресті доріг. З автовокзалу вирушає ціла купа маршруток на Дрогобич, Добромиль, Старий Самбір... На зворотному шляху до Львова можна відвідати Вознесенський костел XVII–XVIII століть з вежею-дзвіницею у Рудках і маєток графського роду Фредро в сусідньому селі Вишня, палац XVII століття у Великому Любені та колишню резиденцію львівських архієпископів у Оброшині (1730).

Ми теж обрали свій подальший маршрут. Але це вже зовсім інша історія, яку ми колись неодмінно розкажемо. ■

Олена КРУШИНСЬКА. Фото автора

ПЕРШІ ВАЛЕНТИНКИ

Вони з'явились у Франції в XV столітті. Їх відсилав своїй дружині молодий герцог Орлеанський, ув'язнений в лондонському Тауері. Збереглося близько 60 його невеличких віршиків.

Кромвель, прийшовши до влади, скасував свято Валентина як аморальне. Заборона тривала до 1660 року.

У XVIII столітті англійці вже за повною програмою обмінювались саморобними валентинками, а у XIX столітті їх стали друкувати і продавати як в Англії, так і в Америці.

Оце і є рака з мощами святого Валентина. Біля неї панує зовсім не «амурна» атмосфера...

Фото І. ХОМИ